Joan Abad
Albert Aulines

A la recerca d'un jaciment prehistòric

Article publicat el 22 d'abril de 2007
Dominical del Diari de Girona (pàgines 8 i 9)

El descobriment d'un jaciment prehistòric sempre és el resultat d'una de les dues circumstàncies prèvies següents. La primera: la recerca programada en el marc d'un ampli projecte d'investigació amb l'objectiu de trobar noves evidències arqueològiques en un determinada zona. L'altra: la localització de restes prehistòriques per atzar relacionades amb obres de construcció, tenint en compte, però, que, aquesta sort sempre va acompanyada del seguiment minuciós del terreny on es produeix la remoció de terres.

En tots dos casos, a més de conèixer amb detall la geologia o la història arqueològica del lloc en qüestió, un dels elements que ha contribuït decisivament a l'èxit final de la recerca ha estat la de disposar d'una bona documentació literària complementària a l'arqueologia: les fonts documentals i toponímiques. És un fet freqüent i constatat que un arqueòleg o un afeccionat a aquesta matèria hagin descobert un assentament prehistòric a partir d'un relat imaginari o d'un topònim. Dos exemples cèlebres són la localització de la ciutat de Troia (Turquia) per part d'Heinrich Schliemann a partir de la lectura atenta de la *Ilíada* d'Homer i la descoberta, a la província de Sòria (Castella), d'una acumulació d'elefants d'edat plistocènica acompanyats d'un gran nombre d'objectes lítics prehistòrics a partir d'un topònim ben suggerent: la Loma de los Huesos.

A les comarques gironines també s'han descobert fòssils a partir de l'evidència toponímica: el jaciment paleontològic d'edat pliocènica de la Vacamorta (La Bisbal d'Empordà) n'és un bon exemple. En la

majoria d'ocasions, però, la toponímia ha estat útil sobretot per localitzar tombes de pedra i dolmens d'èpoques relativament pròximes (les anomenades construccions megalítiques, pertanyents a la prehistòria recent) i, en canvi, rarament ha permès localitzar jaciments d'edat més reculada (és a dir, del paleolític), excepte en casos com el citat de Vacamorta o del jaciment del plistocè superior de Pedra Dreta (Sant Julià de Ramis). Respecte a la descoberta d'un jaciment paleolític a partir d'un relat imaginari, a les comarques gironines pràcticament no se'n té constància fins l'any 1983, moment en què, a partir de la influència del *"mite de la caça per despenyament de Solutré"*, es localitza a Amer el jaciment paleolític de la Balma de la Xemeneia.

La *Roché* és el nom amb què es coneix l'imponent espadat calcari situat a la localitat francesa de Solutré (Borgonya) i entorn del qual es van generar des de molt antic, entre els seus habitants més pròxims, nombroses llegendes i contes populars que relataven històries fabuloses de serps, de fades i d'altres bèsties imaginàries. Una d'aquestes llegendes feia referència al mode de vida dels primers *Homo sapiens* que haurien viscut i transitat per aquests cingles i narrava com aquests humans haurien dut a terme grans matances de cavalls en perseguir-los i acorralar-los, tot cridant i espantant-los amb torxes de foc, fins a fer-los saltar daltabaix de l'espadat.

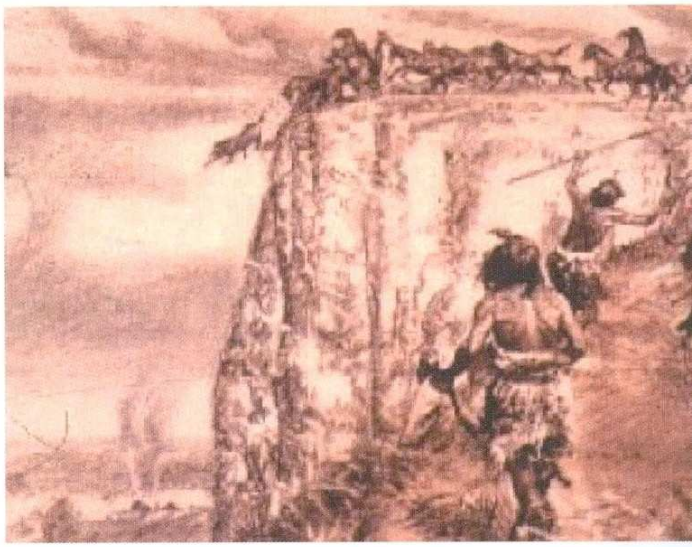
No podrem saber mai què s'amaga realment darrera d'aquesta llegenda popular segons la qual els humans primitius despenyien els cavalls pels cingles perquè, precisament, només és això: una llegenda. Ara bé, el curiós del cas és que les excavacions arqueològiques –iniciades a mitjans del segle XIX per Adrien Arcelin- van posar al descobert, en diferents punts de la base d'aquests cingles, una impressionat concentració de cavalls fossilitzats, la qual cosa evidenciava que durant mil·lennis hi va haver grans caceres de cavalls a *La Roché* i, per tant, aquest espadat calcari hauria estat allò que en l'argot arqueològic es coneix com a *kill site* ("una àrea de caça"). És curiós, doncs, que l'arqueologia posés al descobert escenes de caça de cavalls a Solutré que ja formaven part de l'imaginari col·lectiu.

La difusió de la llegenda i les descobertes arqueològiques a Solutré a través de llibres de divulgació de la prehistòria va ser el referent determinant perquè l'any 1983 un de nosaltres localitzés un jaciment prehistòric als cingles de Sant Roc d'Amer: la Balma de la Xemeneia. En aquests cingles, paisatgística i geològicament molt similars a la *Roché* de Solutré, l'any 1981 Jordi Barris ja hi havia localitzat un jaciment prehistòric corresponen a l'època dels neandertals (Santa Elena I). Aquest conjunt de dades va ser el punt partida per iniciar una recerca arqueològica a la base dels cingles de Sant Roc, la qual va tenir els seus fruits amb la troballa de fauna fòssil i instrumentes de pedra al lloc que, a partir d'aleshores, serà anomenat Balma de la Xemeneia. Vint anys més tard, les excavacions dutes a terme entre els anys 2001 i 2003 van permetre establir la cronologia d'aquest jaciment en 18.950 anys BP (període conegut com a Solutrià, que té lloc durant el moment de màxim fred de la darrera glaciació plistocènica).

A dia d'avui, localitzar un nou jaciment prehistòric a les comarques gironines no és pas fàcil. La dificultat més gran ve determinada per la tònica general dels fenòmens geològics, ja que han predominat, durant els darrers mil·lennis, els processos d'acumulació respecte els d'erosió. A conseqüència d'això, i a diferència d'altres zones com per exemple el Rift Valley africà, les restes fòssils que s'hagin pogut conservat deuen estar a uns quants metres sota terra, cobertes i amagades a causa de la continua aportació de materials al·luvials, fluvials o lacustres que té lloc en moltes zones de les nostres comarques.

No obstant això, encara hi ha pot haver molt per descobrir perquè algunes zones pràcticament no han estat explorades i, sobretot, perquè la fase constructiva actual està perforant, i a vegades fins a fondàries considerables, moltes àrees de terreny. I, és en aquí, on precisament cal estar més alerta. Les administracions responsables en matèria de patrimoni arqueològic han d'actuar i autoritzar sense impediments el control i seguiment d'aquells moviments de terra que, potencialment, poden proporcionar restes arqueològiques. Però, a més de les administracions, també poden col·laborar en aquesta tasca tots aquells afeccionats i no professionals apassionats per l'arqueologia que estiguin atents a aquests obres. No hem d'oblidar que bona part dels jaciments prehistòrics de les comarques gironines han estat descoberts precisament per persones no professionals o afeccionades a l'arqueologia. Alguns exemples: el Puig d'en Roca (Girona), Domeny (Girona), les coves prehistòriques de Serinyà (Reclau Viver, Pau, Mollet, Arbreda), La Jueria (Sant Gregori), Balma de la Xemeneia (Amer), La Draga (Banyoles), la Bauma del Serrat del Pont (Sadernes), Les Escaules (Pont de Molins) o les recents troballes al Turó de la Bateria (Girona).

Descobrir un jaciment prehistòric és una tasca apassionant, vibrant, tota una aventura, i que bé poden fer possible conjuntament arqueòlegs, funcionaris de l'administració i afeccionats –cal diferenciar-los i no confondre'ls amb els espoliadors–. Cadascú pot aportar el seu gra de sorra: els atents afeccionats notificant noves troballes, l'administració supervisant les activitats arqueològiques i els professionals excavant els jaciments i divulgant-ne els resultats. Un cercle complert. I una manera efectiva perquè una part més àmplia de la població es pugui identificar i pugui considerar el patrimoni arqueològic com a quelcom propi. Una suma d'il·lusions, d'inquietuds i d'esforços en què, d'alguna manera, tothom hi surt guanyant.

Reconstrucció ideal de la caça de cavall per despenyament a La Roché de Solutré (mite de Solutré)